

Intellektuel uvederhæftighed

Allan Sokal & Jean Bricmont, *Intellectual Impostures*, Berks: Profile Books 1998, 272 sider. £9.99.

I 1996 fik den amerikanske fysikprofessor Alan Sokal optaget artiklen med den pompøst klingende titel: "Transgressing the boundaries: Toward a transformative hermeneutics of quantum gravity" i det dekonstruktivistisk orienterede amerikanske kultur-studietidsskrift "Social Text". Da han kort efter offentliggørelsen afslørede, at hele artiklen var ren parodi – stort set kompakt nonsens, men med de rigtige navne omtalt positivt og i rigt mål anvendende begreber og udtryk fra franske dekonstruktivister og post-poststrukturalister – vakte det furor. Ikke mindst i USA og Frankrig, men egentlig internationalt. Sokal havde indledt et afslørende frontalangreb på en række franske filosoffer, som de sidste ti-tyve år har været husguder især blandt humanister, men også – omend i markant ringere grad – blandt samfundsteoretikere.

Sokal blev selvfølgelig kritiseret, bl.a. for at rive citater ud af sammenhænge og for at misbruge begreber etc. I 1997 udgav han så i Frankrig sammen med den belgieren Jean Bricmont, der er professor i teoretisk fysik, bogen "Impostures Intellectuelles", som nu er kommet på engelsk – "Intellectual Impostures" – med nogle udvidelser i forhold til den franske udgave.

I bogen tager Sokal og Bricmont fat på en række tekstuddrag fra bl.a. Lacan, Kristeva, Irigaray, Latour, Baudrillard, Virilio, Lyotard, Serres, Deleuze og Guattari. Der er tale om relativt omfattende tekstuddrag, så beskyldningen for citatpluk etc. skulle være dæmpet. Hovedanken går på, at de omtalte filosoffer (mis)bruger begreber fra matematik og teoretisk fysik, uden at det ser ud til at de overhovedet forstår, hvad disse begreber går ud på i matematikken og fysikken. Og da de heller ikke begrunder, hvorfor de anvender dem i de ikke matematiske eller fysiske kontekster, må tågen blive total. Kort sagt, en af anklagerne går på, at der med sådanne intellektuelle manøvrer ikke skabes indsigt, men monumental nonsens – kejserens nye klæder. Så vidt jeg kan bedømme er Sokal og Bricmont stærkt kørende i deres påvisning af elementær bragesnak. Faktisk er der passager, som får en til at hyle af grin. Og hvis det hele bare havde været kabaret, så ville sagen have været helt i orden, men der er selvfølgelig et problem, dersom sådanne tekster figurerer med en påtaget selvhøjtidelighed og som orakeltale og tilegnes som var det hellige tekster. Et par af de sociologiske konsekvenser er akademisk kulturdannelse og intellektuel menighedspleje. Det skal tilføjes, at Sokal og Bricmont ikke reducerer de omtalte filosoffer til, hvad teksterne afslører af vrøvl. Men de opretholder anklagen for mere eller mindre bevidst tågesnak. Og selvfølgelig kan deres påvisninger af højstemt vås ikke undgå at vække en vagtsom-

Anmeldelser

hed overfor disse filosofers øvrige tekster. En konsekvens Sokal og Bricmont næppe vil se negativt på.

En anden anke er den, at humanistisk forskning og videnskab i det hele taget bliver mere end problematisk, når dens grundbegreber og ledeideer er så diffuse og ofte meningsløse, som tilfældet bliver, når inspirationsbasen udgøres af omtalte teoretikers fancy words. Sokal og Bricmont er ikke ude på at påstå, at humanistisk eller samfundsteoretisk forskning per se er af ringere erkendelsesmæssig kapacitet eller interesse end, hvad der sker i matematik og fysik. Men de hævder, at humanistisk og samfundsvideenskabelig forskning forgiftes og ødelægges indefra, hvis den lader sig forblænde af omtalte blålysteoremer. Deres angreb finder ikke sted for at forsvare naturvidenskaberne, her er de overbeviste om, at sådanne tankeformer aldrig vil vinde indpas, bortset fra periferdisciplinen videnskabs-historie. Nej, deres angreb er et angreb på misbrug af (misforståede) naturvidenskabelige begrebet og teoremer.

En tredje anke er den, at en venstreorienteret kritisk holdning, støttende sig på indsigt – og insisterende på, at der er noget, der hedder sand erkendelse – umuliggøres, hvis det fashionable vrøvl får lov til at brede sig. Og her er det, at det ikke er ligegyldigt, hvordan human- og samfundsvideenskaberne ter sig, for en stor del af hvad en kritisk indstillet politisk holdning må støtte sig til just må komme herfra.

Helt overordnet er det Sokals og Bric-

mont hensigt at udæske og anfægte en udbredt tendens til radikal relativisme, rabiat sociologisering og anything goes-holdning i human- og samfundsvideenskaberne. Det er en tendens, som – og det er i høj grad tilfældet hos de nævnte franskmænd – støtter sig til og benytter tvivlsomme generaliseringer fra kvantefysik, teoretiske landvindinger indenfor matematik/fysik så som Gödels teorem og kaosteori og endelig de mest outrerede udgaver af videnskabshistorisk teoridannelse.

En stor force – og en agtværdig intellektuel dyd – ved Sokals og Bricmonts bog er, at de forklarer og blotlægger, hvilken betydning og især hvilke afgrænsbare gyldigheder de ofte benyttede, og misforståede naturvidenskabelige begreber har i deres oprindelige kontekster. Pointen er, at gyldighederne er bundet til afgrænsningerne. Og derfor kan begreberne ikke sådan uden videre generaliseres eller implanteres i helt andre videnskabelige kontekster. Og da slet ikke uden minutios forklaring og detaljeret begrundelse.

Her kan der anes en problematisk puritanisme hos Sokal og Bricmont. Ikke i dette, at de viser, hvad teoremer etc. går ud på i deres autentiske kontekst; ejheller i, at de advarer mod generaliseringer og uformidlet implantation, men i, at det ser ud til at de mener, at matematiske og fysiske begreber principielt ikke meningsfuldt kan tænkes at høre hjemme udenfor matematik og fysik. Det er uden tvivl et problematisk forbud. Og et unødvendigt, for de har jo ret i, at når og

Anmeldelser

hvor det sker, da må det ske dels ud fra et kendskab til, hvad teoremerne egentlig går ud på, og med en forklaring af, hvorfor de bruges i ikke "autentiske" kontekster.

Udover tekstkommentarerne rummer bogen, som nævnt, gennemgange af Gödels teorem, kaosteori etc, samt overvejelser over videnskabsfilosofi og videnskabshistorie-skrivning. Og endelig er parodiartikelen "Transgressing the boundaries: Toward a transformative hermeneutics of quantum gravity" genoptrykt sammen med nogle refleksioner over, hvad den gav anledning til.

Bogen skabte, som oprindeligt artiklen, rav i den. Således skrev Robert Maggiori i *Libération*, at de to forfattere er humorforladte videnskabelige pedanter, som korrekter grammatiske fejl i kærlighedsbreve. Flot formuleret, men efter min opfattelse forkert. Faktisk er der megen humor i bogen, og den må hilses velkommen som et bidrag til reetableringen af en i humanvidenskaberne svindende argumentationskultur. Samt en insistering på, at man – også i forskningen – tænker selv. Som Kant formulerede det for mere end to hundrede år siden: "*Oplysning* er dette at mennesket forlader sin selvfor-skyldte umyndighed. Umyndighed er fravær af evne til at bruge sin egen forstand uden en andens ledelse. *Selvfor-skyldt* er denne umyndighed, når årsagen til den ikke ligger i mangel på forstand, men i beslutningen om og modet til at bruge sin egen forstand uden en anden ledelse. *Sapere aude!* hav mod til at bruge *din egen* forstand! er altså oplysningens valgsprog." (Was ist Aufklärung",

Ausgewählte kleine Schriften, Hamburg 1965, pg. 1, frem. af Kant).

Hans-Jørgen Schanz